

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 622/2017 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om sexualfostran i skolan

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 622/2017 rd undertecknat av riksdagsledamot Hanna Sarkkinen/vänst:

Vad ämnar regeringen göra för att säkerställa att varje barn och ung person i Finland får hälsofostran inkl. sexualfostran enligt läroplanen?

Är regeringen medveten om, att man i vissa kommuner lämnar en del av ungdomarna utanför den läroplansenliga sexualfostran och

hur ämnar regeringen vägleda kommunerna i denna fråga?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Den grundläggande utbildningen utgör grunden i utbildningssystemet

Enligt lagen om grundläggande utbildning (1998/628) är målet för den grundläggande utbildningen att stödja elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Utbildningen skall främja bildningen och jämlikheten i samhället och elevernas förutsättningar att delta i utbildning och i övrigt utveckla sig själva under sin livstid. Utbildningens mål är vidare att säkerställa att undervisning ges på lika villkor i tillräcklig utsträckning i hela landet. Undervisningen och fostran främjar respekten för livet, människovärdets integritet, de mänskliga rättigheterna, naturen och andra människor och stöder elevernas utveckling till harmoniska människor med en sund självkänsla.

Inom den grundläggande utbildningen följs enhetliga principer för hela landet. Enligt statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012) ska fostran, undervisning och handledning samt hela skolans verksamhet aktivt stärka jämlikhet och likabehandling inom utbildningen. Fostran och undervisning ska ordnas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna så, att varje elev får undervisning, handledning och stöd med beaktande av sin utvecklingsnivå och sina behov och så, att det främjar elevens sunda uppväxt och utveckling.

Enligt lagstiftningen och grunderna för den riksomfattande läroplanen ska utbildningen ordnas så att elevernas ålder och förutsättningar beaktas och så att elevernas sunda uppväxt och utveckling främjas. Denna bestämmelse ligger till grund för all undervisning samt alla arrangemang i samband med undervisningen och för planeringen och genomförandet av stödåtgärder.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 622/2017 rd

Undervisningen i hälsokunskap har enligt grunderna för läroplanen som uppdrag att ge eleverna mångsidig kunskap om hälsa. Med hälsokunskap (health literacy) avses förmåga att söka, bygga upp, bedöma och använda information som bidrar till en djupare förståelse av oss själva, andra människor och den omgivande världen ur ett hälsoperspektiv. I skolornas undervisning bygger hälsokunskapen på fem omfattande delområden. Dessa är hälsorelaterade kunskaper, praktiska färdigheter, kritiskt tänkande, självkännedom och etiskt ansvar.

Med självkännedom avses förmåga att uppfatta och bedöma sina egna tankar, behov, motiv, känslor, upplevelser, attityder och värderingar och sitt beteende. Det är också viktigt att känna igen den egna kroppens fysiska och psykiska signaler. Vid utvecklingen av självkännedomen är det viktigt att hitta faktorer som hjälper en att koppla hälsorelaterade frågor till sitt eget liv och försöka hitta personliga betydelser i dem.

Läroplanens värdegrund och verksamhetskultur

Finland har förbundit sig att följa de flesta internationella avtal om mänskliga rättigheter som förutsätter att varje barns lärande och välbefinnande ska tryggas. Den grundläggande utbildningen bygger på övertygelsen om att barndomen har ett egenvärde. Varje elev är unik och värdefull i sig. Varje elev har rätt till god undervisning och att lyckas i skolarbetet. Att marginaliseras från lärande innebär att rätten till bildning inte förverkligas och detta utgör ett hot mot växande och utveckling. Den grundläggande utbildningen ska skapa möjligheter för livslångt lärande, som är en förutsättning för ett gott liv.

Jämlikhet och en allmän princip om alla människors lika värde är ett centralt mål för den grundläggande utbildningen. Undervisningen ska främja ekonomisk, social och regional jämlikhet och jämställdhet mellan könen. Undervisningen ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden.

I grunderna för läroplanen 2014 fastställs principerna för utveckling av verksamhetskulturen. I dessa betonas bland annat jämlikhet och jämställdhet:

"En lärande organisation ska främja likabehandling och jämlikhet. Medlemmarna ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av faktorer som hänger samman med personen i fråga (Lag om likabehandling 21/2004). Likvärdighet betyder inte att alla är likadana. Likabehandling förutsätter både att man garanterar grundläggande rättigheter och möjligheter till delaktighet och att man beaktar individuella behov.

Under grundskoletiden utvecklas elevernas uppfattning om sin egen sexuella identitet och sexualitet. En lärande organisation främjar genom sina värderingar och sin praxis jämställdhet mellan könen och stödjer eleverna i deras identitetsskapande. Undervisningen ska ha ett könssensitivt förhållningssätt. Skolan ska uppmuntra eleverna att upptäcka sina egna möjligheter och att förhålla sig till olika läroämnen, göra val och binda sig till studierna utan könsbundna rollmodeller. Genom val och utveckling av lärmiljöer, arbetssätt och undervisningsmaterial ger man synlighet åt och visar respekt för den mänskliga mångfalden."

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 622/2017 rd

I en jämlik och trygg lärande miljö har varje elev lika stor möjlighet att få stöd i sitt lärande och växa som individ samt bli uppmärksammas och hörd på ett likvärdigt sätt. I sitt arbete ska läraren följa diskrimineringslagen (1325/2014). Enligt lagens åttonde paragraf "får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person." Läraren ska i sitt arbete också följa lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (1986/609) och ändringar av lagen (2014/1329).

Hälsokunskap inom den grundläggande utbildningen

I årskurserna 1–6 undervisas hälsokunskap som en del av omgivningsläran. I årskurserna 7–9 fördjupas och breddas de teman som behandlats i de lägre klasserna i enlighet med elevernas ålder.

I läroämnet omgivningslära integreras i årskurserna 1–2 ämnesområdena biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap. Undervisningen ska omfatta perspektivet för hållbar utveckling. Inom hälsokunskap är det viktigt att eleverna i årskurs 1–2 lär sig att förstå de faktorer som stödjer och skyddar hälsan i vår omgivning och i mänsklig verksamhet samt att främja kunskaper som stödjer hälsa, välbefinnande, trygghet och säkerhet. Innehållet väljs bland annat så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag.

I årskurserna 7–9 är hälsokunskap ett läroämne som vilar på en tvärvetenskaplig kunskapsgrund. I undervisningen granskas företeelser med anknytning till hälsa, välbefinnande och trygghet på ett för åldersgruppen lämpligt sätt med hjälp av olika delområden. Utgående från målen skapar man undervisningshelheter som framskrider i takt med åldern. Undervisningshelheterna ska ge mångsidiga kunskaper och färdigheter om hälsan som resurs, dess fysiska, psykiska och sociala delområden och deras inbördes samband.

I innehållsområde I1 för hälsokunskap i årskurs 7–9, Växande och utveckling som stödjer hälsan, betonas identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap.

I innehållsområde I2 för hälsokunskap i årskurs 7–9, Faktorer som stödjer och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar, väljs innehållet i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. Eleverna får kunskap om bland annat sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling.

I innehållsområde I3 för hälsokunskap i årskurs 7–9, Hälsa, samfund, samhälle och kultur, betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofräm-

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 622/2017 rd

jande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter.

Samarbetet mellan hemmet och skolan

Enligt 3 § i lagen om grundläggande utbildning ska undervisningen ske i samarbete med hemmen. Barnet och den unga lever samtidigt under inflytande av både skolan och hemmet. Samarbete mellan hemmet och skolan främjar en sund tillväxt och utveckling hos eleverna. Skolan stöder hemmets fostringsuppgift och svarar för att fostra och undervisa eleven som en medlem av skolgemenskapen.

Utgångspunkten för samarbetet skall vara att alla parter respekteras, är jämlika och likaberättigade. Utbildningsanordnaren ansvarar för planeringen och genomförandet av samarbetet mellan hemmet och skolan. Utbildningsanordnarna beslutar i samråd med hemmen och skolan om sätten och formerna för samarbetet mellan hemmen och skolan. I samarbetet mellan hemmet och skolan ingår att vårdnadshavarna tas med i den gemensamma planeringen av skolarbetet och att kontakt med vårdnadshavarna upprätthålls. Samarbetet mellan hemmet och skolan ökar välbefinnandet och tryggheten hos eleven, klassen och hela skolgemenskapen.

I samarbetet mellan hemmet och skolan uppkommer emellanåt situationer när hemmets och skolans uppfattningar om innehållet och genomförandet av undervisningen och fostrandet avviker från varandra. Bakgrunden till olika synsätt kan vara till exempel religion eller kulturella orsaker.

Läroplikt

Barn som är varaktigt bosatta i Finland är läropliktiga. Läroplikten omfattar således även medborgare i andra länder än Finland vilka är varaktigt bosatta i Finland. Läroplikten börjar det år då barnet fyller sju år. Läroplikten upphör när den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts eller det har förflutit 10 år sedan läroplikten började.

Enligt 26 § i lagen om grundläggande utbildning ska läropliktiga delta i grundläggande utbildning som ordnas med stöd av denna lag eller annars förvärva kunskaper som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs. Enligt lagen ska utbildningsanordnaren kontrollera frånvaro när det gäller elever i grundläggande utbildning och underrätta vårdnadshavaren om olovlig frånvaro. Vårdnadshavaren skall se till att den läropliktiga fullgör läroplikten. Om en läropliktig inte deltar i utbildning som ordnas med stöd av lagen om grundläggande utbildning, ska den kommun där den läropliktiga är bosatt övervaka den läropliktigas framsteg.

Enligt 35 § i lagen om grundläggande utbildning ska en elev delta i den utbildning enligt denna lag som han eller hon har antagits till, om eleven inte av särskilda skäl tillfälligt har fått befrielse. Enligt lagen om grundläggande utbildning ska eleven utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda korrekt. Enligt 18 § i lagen om grundläggande utbildning kan studierna för en elev delvis ordnas på annat sätt om eleven anses till någon del redan ha kunskaper och färdigheter som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs, 2) det med hänsyn till elevens förhåll-

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 622/2017 rd

landen och tidigare studier till någon del är oskäligt att eleven skall genomgå den grundläggande utbildningens lärokurs eller detta är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd. Dessa grunder har alltid tolkats strängt och undantag från undervisningsarrangemangen görs sällan. I praktiken kan en elev få befrielse från studier i ett främmande språk på grund av att eleven har lärt sig det ifrågavarande språket till exempel hemma eller när han eller hon har bott utomlands. En elev med ett svårt handikapp eller en sjuk elev kan befrias helt eller delvis från gymnastiklektionerna. Eventuella avvikelser ska i första hand genomföras i form av didaktiska lösningar – till exempel genom att differentiera undervisningen inom gruppen.

Bedömning utifrån de grundläggande rättigheterna

Undervisnings- och kulturministeriet har också utrett ärendet utifrån viktiga synpunkter gällande grundläggande rättigheter. I bedömningen betonas prioriteringen av barnets rättigheter och vikten av att väga de grundläggande rättigheterna mot varandra.

Enligt 11 § i Finlands grundlag har var och en religions- och samvetsfrihet. Till religions- och samvetsfriheten hör rätten att bekänna sig till och utöva en religion, rätten att ge uttryck för sin övertygelse och rätten att höra till eller inte höra till ett religiöst samfund. Ingen är skyldig att mot sin övertygelse ta del i religionsutövning.

Den religionsfrihet som avses i grundlagen har effekter förutom på religionsundervisningen även på skolans övriga verksamhet. I undervisningen ska individens övertygelse, barnets rättigheter och vårdnadshavarens rätt att ansvara för barnets utveckling respekteras. I internationella avtal om mänskliga rättigheter skyddas barnets vårdnadshavares rättighet att bestämma om innehållet för den undervisning i världsåskådning som ges till barnet.

Man kan dock inte med hänvisning till religionsfriheten förbise andra mänskliga rättigheter. Det är inte möjligt att koppla vilken fråga som helst i undervisningen till världsåskådning och mycket av innehållet i undervisningen, till exempel främjande av hälsa genom undervisning, inverkar på uppfyllandet av andra mänskliga rättigheter. I grundlagens 7 § föreskrivs om rätten till integritet och trygghet och i grundlagens 19 § om sociala rättigheter. Till dessa hör det allmännas skyldighet att främja befolkningens hälsa, samt skyldigheten att stöda möjligheterna att trygga barnets välbefinnande och individuella tillväxt för familjen och andra aktörer som ansvarar för barnets omsorg.

Enligt 16 § i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Bestämmelser om läroplikten utfärdas genom lag. Med rätt till grundundervisning avses den undervisning, som hör till läroplikten (RP 309/1993 rd). Enligt 26 § i lagen om grundläggande utbildning ska läropliktiga delta i grundläggande utbildning som ordnas med stöd av lagen eller annars förvärva kunskaper som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs.

Innehållet i sexualfostran baserar sig på grunderna för läroplanen som har fastställts med stöd av lagen om grundläggande utbildning. Därmed omfattas den av läroplikten. Skyldigheten att delta i sexualfostran är också en samhälleligt godtagbar orsak. Det här förutsätter att frågor gällande religions- och samvetsfriheten beaktats i undervisningen så att undervisningen är obunden till

Svar på skriftligt spörsmål SSS 622/2017 rd

religion och att föräldrarnas möjlighet att bestämma om undervisningen i världsåskådning tryggas genom samarbete mellan hemmet och skolan.

När olika synpunkter vägs mot varandra ska barnets rättigheter prioriteras. I hälso- och sexualfostran är det frågan om att ge förutsättningar för barnets rätt att bestämma om sin kropp och rätt till hälsa samt att kunna använda sin självbestämmanderätt. Föräldrarnas rättighet att styra barnets fostran i världsåskådning kan inte omintetgöra denna barnets rättighet. En ändamålsenlig hälso- och sexualfostran stöder barnets självbestämmanderätt och den tillhörande rätten till andlig tillväxt. Den ger förutsättningar för rätten att bestämma om sin kropp, rätten till hälsa och möjligheten att växa som användare av självbestämmanderätten.

Vid tolkning i enlighet med barnets rättigheter kan föräldrarnas världsåskådning inte eliminera barnets rättighet att få kunskap som stöder självbestämmanderätten i den undervisning som omfattas av läroplikten. Den lagstadgade lärokursen anses därmed vara en samhällsligt godtagbar skyldighet att delta i enlighet med mänskliga rättigheter och samvetsfriheten. Man måste därmed i samarbetet mellan hemmet och skolan hitta metoder för att barnet ska få hälso- och sexualfostran i enlighet med grunderna för läroplanen och samtidigt så bra som möjligt respektera familjens övertygelse. Familjens övertygelse ger dock inte rätt till att neka barnet hälsofostran.

Seder förknippade med övertygelse och kultur

I det praktiska skolarbetet kan det uppkomma situationer där vårdnadshavaren upplever att till exempel hemmets religiösa övertygelse eller seder förknippade med kulturen står i strid med undervisning eller arbetsformer för andra elever. I sådana situationer är det ändamålsenligt att diskutera med vårdnadshavaren och ta fram normer för undervisningen och de principer som ingår i dem.

Skolan ska i första hand sträva efter att fortsätta diskussionen i en uppbyggande anda med vårdnadshavaren och belysa situationen utifrån skolsystemet. Skolan kan inte utan mycket starka, till exempel hälsomässiga, skäl genomföra arrangemang där eleven inte deltar i undervisningen av läroämnen som är gemensamma för alla. I den godkända läroplanen definieras undervisningens mål och innehåll enligt årskurs. De gäller alla som deltar i den grundläggande utbildningen.

Undervisningen binder inte eleverna när det gäller religion eller åskådning. Därför kan eleven inte befrias från undervisning i ett gemensamt läroämne enbart genom hänvisning till exempel till religiös övertygelse eller religionsfrihet. Lärokursen i något läroämne kan inte heller ändras eller anpassas utifrån föräldrarnas religiösa eller kulturella syn.

Skolan och läraren ska vid beslut om flexibla undervisningsarrangemang eller differentierad undervisning ta hänsyn till elevernas jämlikhet, genomförandet av läroplanen samt olika ansvarsfrågor. Läraren har tjänsteansvar för den undervisningsgrupp som han eller hon undervisar under den tid som antecknats i arbetsordningen. Om eleven utför differentierade uppgifter eller annan verksamhet under lektionerna, ska läraren ha möjlighet att övervaka eleven.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 622/2017 rd

Det är varje barns rättighet att delta i undervisning om sexualhälsa. Målet för den grundläggande undervisningen är att eleven ska få en bred allmänbildning samt vidga och fördjupa sin världsbild. I Finland stöder den grundläggande utbildningen elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Helsingfors 9.2.2018

Undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen